

УДК 378.016:811.161.2'38(477)«192/193»
DOI: 10.32626/2309-7086.2024-21.137-147

Анжеліка Попович

*ORCID 0000-0002-3428-9717,
доктор педагогічних наук,
доцент кафедри української мови,
Кам'янець-Подільський національний
університет імені Івана Огієнка*

РОЗВИТОК УКРАЇНСЬКОЇ ЛІНГВОСТИЛІСТИКИ: ЗДОБУТКИ МОВОЗНАВЦІВ 50-60 РОКІВ ХХ СТОЛІТТЯ

У статті проаналізовано один із етапів розвитку стилістики української мови – 50-60-ті роки ХХ століття. Увагу звернено на знакові лінгвостилістичні праці Л. Булаховського, І. Білодіда, Б. Кулика, О. Масюкевича, В. Вашенка, А. Коваль, І. Чердиченка та ін. Висновковано, що в цей період стилістика постає як наука про стилістичну систему української мови, окрема наукова галузь, повноцінна й повноправна навчальна дисципліна; розпочинається розмежування загальної (теоретичної) та практичної стилістики; відновлюються різномірні стилістичні дослідження.

Ключові слова: лінгвостилістика, інформаційне забезпечення, підручникотворення, стилістика української мови, стилістичні дослідження, українські мовознавці.

Постановка проблеми. У вивченні будь-якої навчальної дисципліни в закладах вищої освіти важливим є її інформаційне забезпечення. Аналіз історичного досвіду в царині українського підручникотворення з лінгвостилістики допоможе зрозуміти зумовленість засобів навчання суспільними й соціально-культурними чинниками та віднайти шляхи вдосконалення сучасних навчальних видань.

Розвиток стилістики української мови як лінгвістичної науки і навчальної дисципліни проаналізовано в працях С. Бевзенка, І. Білодіда, С. Бирик, А. Ганжи, О. Горбача, П. Дудика, С. Єрмоленко, Ж. Колоїз, Т. Коць, А. Попович, Г. Сюті, З. Франко, І. Чердиченка, О. Черемської та інших.

С.Єрмоленко [9; 10], Г. Білавич, І. Розман [3], А. Попович [18-20], О. Черемська [26-28] зосередили увагу на витоках мовознавчої стилістики, проаналізували роль науковців-лінгвістів Харкова і Києва у становленні академічних засад вивчення функційних різновидів мови на початку ХХ століття, визначили значення стилістичних досліджень в історії українського академічного мовознавства, акцентували на міждисциплінарності лінгвостилістичних досліджень.

А. Попович виокремила складники сучасного інформаційного й навчально-методичного забезпечення дисципліни «Стилiстика української мови», що віддзеркалюють різнобічні дослідження стилістичної системи української літературної мови в кінці ХХ – на початку ХХІ століття [21].

Ж. Колоїз простежила еволюцію окремих стилістичних досліджень (З. Кузеля, М. Чайковський, Є. Желехівський, С. Недільський, О. Скалозуб, О. Мельничук, І. Білодід, Ф. Прокопович, О. Потебня, К. Лучаковський, В. Домбровський, Б. Ткаченко, Л. Булаховський, Ю. Шерех, О. Селіванова та ін.), інтерпретувала ключові поняття й зосередилася на термінах «стиль», «стильовий», «стилістичний», «лінгвістична стилістика», «тропи», «фігури» [14, с.5]. У праці

побіжно звернено увагу на студії В. Ващенко, І. Чередниченка, А. Коваль та ін., зокрема щодо інтерпретування понять «тропи» і «фігури стилістичного синтаксису». Кінець ХХ – початок ХХІ ст. характеризувано як період активізації «крізножанрових (дисертації, підручники, навчальні посібники, статті і т. ін.) стилістичних доробків, що оприявнили нові вектори науково-дослідницьких пошуків у царині вітчизняної стилістики, більш виразно окреслили її статус як науки про функціональний аспект мови та навчальної дисципліни» [там само, с.42].

Аналітичний огляд розвитку української стилістики 1991-2021 років здійснили С. Єрмоленко, С. Бибик, Т. Коць, Г. Сюта, А. Ганжа [11]. Дослідники зосередили увагу на публікаціях, у яких розширено об'єкти лінгвостилістичного аналізу, обґрунтовано розбудову терміносистеми української лінгвостилістики.

Цілком погоджуємося з твердженням Ж. Колоїз, що «Українська стилістика загалом і лінгвостилістика зокрема мають давні, багатовікові традиції, щоправда, найпродуктивніший етап її розвою припадає на другу половину ХХ ст., а впродовж двох крайніх десятиліть ХХІ ст. науковий інтерес до стилістичних проблем лише употужнився і продовжує зростати <...>» [14, с.5].

Мета нашого дослідження – проаналізувати набутки стилістики української мови як науки і навчальної дисципліни в 50-60 роках ХХ століття та визирнути вагомі праці українських мовознавців.

Виклад основного матеріалу. З другої половини 50-х рр. ХХ століття починається період «хрущовської відлиги», а в 60-х рр. відбувається певна нормалізація суспільно-політичної ситуації в Україні. Здійснюються спроби оновити теорію мовознавства, зокрема й стилістики української мови: з'являються монографії, узагальнювальні праці, збільшується друк книжкових видань з українського мовознавства [12; 29]. Водночас Ю. Шевельов вивичував праці покоління двадцятих років над набутками мовознавців, які наслідують російське мовознавство й не відзначаються високим науковим рівнем [29]. Л. Масенко звертає увагу на впровадження в Україні асимілятивних мовних процесів і русифікацію [24, с.19].

У другій половині 50-х років розпочинається перебудова університетської педагогічної освіти, зокрема переглядають навчальні плани й програми для студентів педагогічних спеціальностей щодо збільшення кількості годин на педагогічні, психологічні й методичні дисципліни. Виникає потреба у створенні спеціальних підручників і посібників для студентів-філологів, в українській педагогіці починає формуватися потужна наукова школа підручничознавства [12]. Підручник розглядають як джерело інформації, засіб повторення й закріплення знань, отриманих на заняттях, а також як посібник для виконання домашніх завдань. Через важливість функції удосконалення здобутих знань основну увагу в підручниках зосереджують на закріпленні, контролі й репродуктивних запитаннях, що переважали [8].

У 1955 році з'являються друком «Нариси з загального мовознавства» Л. Булаховського [6]. Вартісними є підрозділ «Стилістичні особливості лексичного складу» й третя частина «Зауваження про мовний стиль». Учений досліджував лексичні передумови мовного стилю, аналізував слова поетичні й прозаїчні, врочисті й вульгарні, ввічливі й грубі, жартівливі, характеризував діалектизми, лексику різних соціальних груп. Власне це були зауваги про стилістичне навантаження окремих лексичних засобів. У інших розділах розвідки Л. Булаховський описував перенесення найменувань за зближеннями «емоціонального характеру», емоціональні й афективні зсуви формальних значень морфологічних категорій, ритмомелодійні ознаки синтаксичних зв'язків. У «Зауваженнях про мов-

ний стиль» Л. Булаховський подавав визначення стилістики, характеризував індивідуальний стиль письменника (використання синтаксичних конструкцій, логічний зміст висловлення), акцентував на стилістичній вправності майстрів пера. Мовознавець наголошував, що лінгвостилістика має не лише констатувати «окремі елементи словесного мистецтва», а визначати їхнє значення у «вираженні єдиного замислу з його смислового та емоційно-афективного боку» [6, с.241-242]. С. Бибік висновкує, що для Л. Булаховського предметом лінгвостилістики є смислове та емоційно-оцінне наповнення твору і фаховито стверджує, що вченого варто вважати фундатором цієї науки в Україні [2]. З цими поглядами суголосні твердження Ж. Колоїз [14, с.31].

І. Білодід у праці «Питання розвитку мови української радянської художньої прози» (1955 р.) констатував: «Лінгвістична стилістика, як одна з наймолодших, поки що мало розроблених галузей мовознавства, не визначила ще чітких понять про межі і об'єкти своїх досліджень» [4, с.12]. Мета розвідки – висвітлити основні явища мови й стилю післявоєнної української художньої прози. Аналізуючи художні твори українських письменників цього періоду, мовознавець звертав увагу на відображення нових ознак у тумаченні значень слів, словосполучень і словослов'язань; активізування історичної лексики і фразеології, термінологічну лексику індустрії, промисловості; військову термінологію; суспільно-політичну лексику; загальноповсякденну лексику; лексику спеціального вжитку; джерела фразеології; стилістичні особливості фразеологізмів; мову персонажів. У розділі «Деякі явища стилістичного синтаксису» характеризувано вплив науково-публіцистичних синтаксичних структур на фразу художньої мови післявоєнної української прози; надфразні єдності, зачини і кінцівки розділів, частин як стилістичний прийом організації мови прози; ритмомелодійні прийоми в післявоєнній художній прозі; синтаксичні прийоми організації розповіді й діалогічної мови в післявоєнній українській прозі; синтаксичні прийоми інтимізації. Водночас (у дусі доби) праця не позбавлена ідеологічних «нашарувань»: уривки текстів із з'їздів КПРС, цитати праць В. Молотова, Г. Маленкова, Й. Сталіна, А. Жданова, В. Леніна та ін. І. Білодід стверджував про творчу допомогу російської мови для української, наголошував на зближенні мов у творах українських письменників. Науковець говорив, що не варто витісняти з української мови словосполучення, схожі або спільні зі словосполученнями російської мови; зауважував про плазування української мови перед буржуазною європейською культурою; прийменникові конструкції (наприклад, «черговий по вокзалу») вважав новим, прогресивним явищем; стиль творів Хвильового називав «буржуазно-націоналістичним маскуванням засобами мови з метою протягування контрреволюційних, націоналістичних задумів» [4, с.36-38] тощо. Прикро, що в праці І. Білодіда подибуємо критичні заваги про студії В. Ващенко: «дослідження не показало основного», «багато разів вживає щодо мови Шевченка епітет «народна», проте зміст цього епітета не розкрив, а навпаки, висвітлив у традиційному плані розгляду переважно просторічно-побутової, фольклорної лексики, старослов'янізмів. Дослідник не згадує, що саме Шевченко, працюючи над збагаченням і вдосконаленням словникового складу української літературної мови, широко вводив у мову української художньої літератури лексику і фразеологію наукової, філософської, публіцистичної мови, мови мистецтва і т. п. на основі свого революційно-демократичного світогляду, що склався під безпосереднім впливом російських

революційних демократів» [4, с.18]. Про негативні тенденції запопадливості українського мовознавчого істеблішменту та поспішного виконання партійних настанов говорить Л. Масенко: «Показовими є й спроби Білодіда довести канонічну в радянському мовознавстві тезу про «взаємодію» національних мов з російською, яка вживалася з тією ж пропагандивною метою приховати реальність потужного однобічного впливу російської мови» [24, с.23].

Виразне навчальне спрямування мав збірник вправ Б. Кулика й О. Ма-сюкевича «Збірник вправ з стилістики для середньої школи» (перше видання – 1958 р., друге – 1963 р.), який містить теоретичну частину (велику за обсягом), вправи й ілюстративний матеріал [15]. Три розділи посібника віддзеркалюють стилістичне використання лексичних, фразеологічних морфологічних і синтаксичних засобів. З. Франко вважала цей посібник (у практичній частині) «беззастережно вдалим і найкращим в Україні» [17, с.192].

Натомість на часі було монографічне видання зі стилістики. Спробу створити систематичний курс стилістики здійснив В. Ващенко, який у 1958 році друкує навчальний посібник для студентів філологічних факультетів «Стилістичні явища в українській мові» [7]. У книзі виконано стилістичний аналіз української літературної мови XIX – початку XX століття, зокрема увагу звернено на фонетично-стилістичні засоби мовлення; стилістичні особливості словотворчих засобів (суфіксація, «слова з оголеним коренем», префіксація, «словоскладення», «відвигукові та повторні утворення», три типи взаємодії афікса з коренем), вживання паралельних флексій і паралельних прикметникових і дієслівних форм, стилістичне навантаження морфологічних категорій роду, числа, часу, особи, способу; стилістичні властивості займенників, невідмінюваних слів, перехідних явищ серед частин мови, стилістичні явища в синтаксичному членуванні мовлення, стилістичні можливості підмета, присудка, другорядних членів речення, приклади, місце стилістичних чинників у реченнях з однорідними членами; стилістичні особливості слів та словосполучень, граматично не зв'язаних з реченням; словоповтор як стилістичний прийом, стилістичний порядок слів у реченні. З-поміж цілісних стилістичних спрямувань цього періоду, визначених загальними обставинами літературно-мовного життя, В. Ващенко визначає органічну усно-народну основу, зокрема стійкі фольклорні традиції. Найважливішим завданням автор вважав опис стилістичних засобів, узвичаєних у загальнонародній мові. Цей посібник – протилежність науковим розвідкам зі стилістики української мови. У ньому ґрунтовно викладено (порівняно з наступними виданнями підручників і посібників зі стилістики) фоностилістику. Учений аналізує звуковідтворення й алітерацію (асонанс оминає увагою), вводить терміни *розмовна рима* або *римовані звукоповтори* («своєрідні фонетичні формули, звуку і діюми, що бувають часто досить влучні й поширені в процесі мовлення»), звуки-копії (відтворюють явища) та звуки-образи («своєрідне вживання звуків, яке дає певне забарвлення мови, стає одним із засобів, що організовує художній стиль мови») [7, с.17], коментує стилістичні явища, з'ясовує їхні генетичні основи. Посібник В. Ващенка – це передвісник підручника зі стилістики. Автор відверто стверджував: «Всю ж нашу працю не можна розглядати інакше, як перший ступінь до дійсно наукового з'ясування тонких і важливих деталей нашого мовлення» [7, с.8]. Підтримуємо твердження Ж. Колоїз, що праця В. Ващенка «стала загалом успішною спробою створити системний курс граматичної стилістики української мови, ґрунтований в основному на осмисленні граматичних (морфолого-синтаксичних) мовностилістичних особливостей художнього стилю» [14, с.35].

У 1960-1962 рр. А. Коваль оприлюднила посібники «Практична стилістика української мови. Вип. 1. Використання лексичних і фразеологічних засобів мови» та «Практична стилістика української мови (Курс лекцій для слухачів відділу газетних працівників)» для студентів факультетів журналістики університетів УРСР, складниками яких були теоретичні відомості й стилістичні вправи. Ці студії є підґрунтям підручника «Практична стилістика сучасної української мови» [13] – «Це перший вдало складений вузівський посібник з української стилістики, в якому враховано як досягнення вітчизняної стилістичної науки, так і усе багатство стилів і жанрів сучасної української літературної мови» [1, с.118]. У виданні спостерігаємо значну перевагу функційно-стильового підходу до вивчення стилістики над мовно-рівневим: «Оскільки мова як система складається з фонетичного (фонологічного), лексико-фразеологічного і граматичного рівнів, опис стилів у підручнику проводиться у відповідності з цими рівнями; при цьому подається характеристика ряду специфічних, екстралінгвістичних і власне стильових особливостей в межах кожного функціонального стилю» [13, с.3]. У кожному розділі, після побіжного тлумачення загальних стилістичних особливостей мовних одиниць, докладно пояснено їхнє уживання в різних функційних стилях. Доповнене видання книги «Культура української мови» (1966 р.) із розмислами про функціонування іншомовізмів, термінів і професійних слів, застарілих і діалектних слів, жаргону, просторіччя, граматичних засобів української мови тощо.

Фундаментальною працею зі стилістики української мови була студія І. Чередниченка «Нариси з загальної стилістики сучасної української мови» (1962 р.), «яка дає, нехай не в усьому рівне і глибоке, уявлення майже про всі грані стилістичної системи української мови» [5, с.151]. Учений аналізував стан розроблення питань стилістики, тлумачив загальні питання стилістики, характеризував стилі сучасної української мови, а також звертав увагу на лексично-стилістичні, словотвірні-стилістичні, морфологічно-стилістичні та синтаксично-стилістичні ресурси української мови. Вартісними є розділи «Фонетичні властивості сучасної української мови та їх стилістичні функції», «Евфонічність і засоби евфонізації української мови», «Ритмотвірчі властивості української мови». У праці подано теоретичний матеріал із тлумаченням функціонування мовних засобів передусім у публіцистичному, художньому й науковому стилях, натомість менше уваги надається розмовному мовленню. До того ж, на думку І. Білодіда, наукова студія переважана другорядним, елементарним матеріалом, цитацією [5, с.152]. І. Чередниченко поглумачував стилістичні явища за такими площинами: стилістичні ознаки, можливість семантичного варіювання, вживаність у функційних стилях. Переконані, що розвідка І. Чередниченка засвідчує вагомий поступ у розвитку стилістики української мови як науки й навчальної дисципліни.

У 1967 році виходить друком наукове видання І. Білодіда «Розвиток мов соціалістичних націй СРСР» [5]. Складниками другої частини «Внутрішньолінгвістична проблематика» були розділи «Основні поняття стилістики національної мови», «Теоретичні проблеми вивчення українського усного літературного мовлення», «Стилістичне збагачення українського усного літературного мовлення» й додаток «Лінгвостилістична характеристика молдавського циклу М. Коцюбинського (Етюд українсько-молдавських мовних контактів)». Тут визначено значення стилістики, стан розроблення питань стилістики в мовознавчій науці, будову стилістики національної мови, поняття мовного стилю, предмет, обсяг, структуру і завдання стилістики, методи й аспекти лінгвостилістич-

ного дослідження, взаємозв'язок стилістики з іншими дисциплінами, стилістичні норми, стилістичні засоби, уміння стилістичного відбору слова, теоретичні проблеми вивчення українського усного літературного мовлення. Власне ці розділи проєктують майбутній підручник для закладів вищої освіти і є передвісником академічного курсу стилістики 1973 року. На думку С. Єрмоленко, праці І. Чередниченка та І. Білодіда «засвідчували розвиток у лінгвоукраїністиці теоретичної стилістики, яка мала інші завдання, ніж практична стилістика, порушували загальні проблеми філософії мови» [9, с.9]. Водночас Ж. Колоїз стверджує: «З'ява таких студій (В. Ващенко, І. Чередниченка, А. Коваль та ін. - А.П.) переконливо засвідчила, що стилістика української мови відбулася не лише як наука, але й навчальна дисципліна» [14, с.34].

На цьому етапі опубліковано такі розвідки: Т. Ярмоленко «Практична стилістика української мови» (1962 р.), І. Ощипко «Практична стилістика української літературної мови. Лексика і фразеологія» (1968 р.) і «Практична стилістика української літературної мови. Синтаксис. Лекції і практичні завдання» (1965 р.), О. Масюкевич «Нариси з стилістики сучасної української літературної мови» (1967 р.), В. Дроздовський «Мовностилістичний аналіз художнього твору» (1968 р.), В. Ващенко «Стилiстика речення в українській мові» (1968 р.) та «Стилiстична морфологія української мови» (1970 р.).

Допоміжні видання означеного періоду представлено студіями Л. Паламарчука («Лексична синоніміка художніх творів М.М. Коцюбинського», 1957 р.), Л. Скрипник «Особливості мови та стилю української радянської художньої історичної прози» (1958 р.), І. Грицютенка «Мова та стиль художніх творів Панаса Мирного» (1959 р.), М. Жовтобрюха «Мова української преси (до середини 90-х років XIX століття)» (1963 р.), В. Ващенко («Мова творів Т.Г. Шевченка», 1963 р.), В. Масальського («Мова і стиль творів М.М. Коцюбинського», 1965 р.), Т. Ярмоленко «Стиль і мова газети» (1965 р.), В. Карпової «Термін і художнє слово (Термінологічна лексика в мові сучасної української поезії)» (1967 р.), С. Єрмоленко «Синтаксис віршової мови» (1969 р.), Д. Баранника «Усне монологічне мовлення» (1969 р.) й іншими, в яких досліджувалися особливості мови художньої та публіцистичної літератури. Набутками цього етапу були праці І. Білодіда про мову творів українських письменників: «Мова і стиль роману «Вершники» Ю. Яновського» (1955 р.), «Мова творів М. Коцюбинського» (1956 р.), «Мова творів Олександра Довженка (Збірник «Зачарована Десна»)» (1959 р.), «Шевченко в історії української літературної мови» (1964 р.), «Поетична мова Максима Рильського» (1965 р.). З 1967 року починає виходити науково-практичний збірник (пізніше – науково-популярне видання) «Питання мовної культури» (з 1970 р. – «Рідне слово», з 1976 р. – «Культура слова») Інституту української мови НАН України.

Настає вищий етап у розвитку стилістичних досліджень, з'являються нові обшири стилістичної науки [23, с.13]. Л. Масенко небезпідставно стверджує, що «1960-ті роки нерідко порівнюють з 1920-ми, принаймні за ознакою інтенсивного, пришвидшеного розвитку української культури й науки» [16]. На думку О. Семенов, «хоча й суттєвих змін заідеологізована система вищої педагогічної освіти в 40-60-х роках ХХ ст. не зазнала, слід відзначити громадянську мужність і нестримне прагнення, титанічні зусилля лінгвістів, літературознавців, методистів, педагогів, психологів, котрі в русифікованому просторі формували україномовну особистість вчителя-словесника» [22, с.63].

15-19 жовтня 1963 року в Чернівцях відбулася перша міжуніверситетська наукова конференція, присвячена питанням стилістики української мови та її

взаємозв'язків з іншими слов'янськими мовами. З. Франко безапеляційно визнала, що «українська стилістика найближчим часом заявить про себе новими цінними працями» [17, с.196]. Цей етап зімпульсував подальший розвиток стилістики української мови як науки і навчальної дисципліни.

Висновки. Отже, 50-60-і рр. ХХ ст. – це період певної нормалізації суспільно-політичної ситуації в Україні (період «хрущовської відлиги») і спроба оновлення теорії мовознавства. Стیلістика видиференційовується й остаточно відокремлюється від історії літературної мови та постає як наука про стилістичну систему української мови, як окрема наукова галузь, як повноцінна й повноправна навчальна дисципліна. Розпочинається розмежування загальної (теоретичної) та практичної стилістики, відновлюються різні рівні стилістичні дослідження (Д. Баранник, І. Білодід, В. Ващенко, І. Грициотенко, М. Жовтобрюх, С. Єрмоленко, В. Карпова, В. Масальський, Л. Паламарчук, Л. Скрипник, Т. Ярмоленко та ін.), однак у них ще немає чіткості у визначенні межі й об'єктів дослідження лінгвостилістики. Водночас перебудова університетської педагогічної освіти потребувала нового підручничкового забезпечення – створюються фундаментальні наукові праці зі стилістики, підручники й навчальні посібники (В. Ващенко, В. Дроздовський, А. Коваль, Б. Кулик, О. Масюкевич, І. Ощипко, І. Чередниченко, Т. Ярмоленко та ін.).

Список використаних джерел і літератури:

1. Бевзенко С.П. Історія українського мовознавства. Історія вивчення української мови: навчальний посібник. Київ: Вища школа, 1991. 231 с.
2. Бибик С. Леонід Арсенійович Булаховський: біля витоків української лінгвостилістики. *Культура слова*. 2018. №87. С. 27-39.
3. Білавич Г., Розман І. Підручники Костянтина Лучаковського як досвід інтегрованого вивчення української та зарубіжної літератури. *Людинознавчі студії: збірник наукових праць Дрогобицького державного педагогічного університету імені Івана Франка. Серія «Педагогіка»*. Дрогобич: Редакційно-видавничий відділ ДДПУ імені Івана Франка. 2017. Вип. 4/36. С. 14-22.
4. Білодід І.К. Питання розвитку мови української радянської художньої прози (переважно післявоєнного періоду, 1945-1950 рр.). Київ: Видавництво АН УРСР, 1955. 326 с.
5. Білодід І. К. Розвиток мов соціалістичних націй СРСР / відп. ред. О.С. Мельничук. Київ: Наукова думка, 1967. 288 с.
6. Булаховський Л.А. Нариси з загального мовознавства. Київ: Рад. школа, 1955. 248 с.
7. Ващенко В.С. Стилістичні явища в українській мові / відп. ред. М.П. Івченко. Харків: Вид-во Харк. ордену Трудового червоного прапора держ. ун-ту імені О.М. Горького, 1958. Ч. 1. 228 с.
8. Великожон В.А. Історія створення підручників з української мови: від давнини до 80-х років ХХ століття / наук. ред. О.В. Кравченко; НДІ українознавства. Київ, 2008. 88 с.
9. Єрмоленко С.Я. З історії української стилістики: від стилістики мовних засобів до інтегративної стилістики. *Українська мова*. 2019. № 1. С. 3-17.
10. Єрмоленко С. Стیلістика – механізм формування і розвитку літературної мови. *Культура слова*. 2018. №89. С. 13-26.
11. Єрмоленко С.Я., Бибик С.П., Коць Т.А., Сютя Г.М., Ганжа А.Ю. Сучасна українська академічна лінгвостилістика: стратегії інтегративного розвитку. *Українська мова*. № 4(80). С. 3-23.
12. Захарчук-Дуке О.О. Провідні тенденції створення підручників і посібників з української мови для студентів. *Проблеми сучасної педагогічної освіти. Серія: Педагогіка і психологія*: зб. статей. Ялта: РВВ КГУ, 2013. Вип. 40. Ч. 3. С. 170-177.

13. Коваль А.П. Практична стилістика сучасної української мови: підручник. Київ: Вища школа, 1987. 351 с.
14. Колоїз Ж. Українська стилістика: здобутки та перспективи розвою наукової царини. *Сучасний художній дискурс: мовностилістичний вимір*: колективна монографія / за заг. ред. проф. Ж. Колоїз. Кривий Ріг: ФОП Маринченко С.В., 2024. С. 5-61.
15. Кулик Б., Масюкевич О. Збірник вправ з стилістики. Київ: Рад. школа, 1958. 304 с.
16. Масенко Л. Мова і суспільство: Постколоніальний вимір. Київ: Видавн. дім «КМ Академія», 2004. 164 с.
17. Мовознавство на Україні за п'ятдесят років [1917-1967]: колективна моногр. / відп. ред. Й.А. Багмут. Київ: Наукова думка, 1967. 455 с.
18. Попович А.С. Витоки стилістики української мови у праці К. Лучаковського «Начерк стилістики, поезики і риторики з додатком про красу мови і будову вірша». *Наукові праці Кам'янець-Подільського національного університету імені Івана Огієнка: Філологічні науки*. Кам'янець-Подільський: Аксіома. 2015. Вип. 40. С. 161-163.
19. Попович А.С. Навчально-методичне забезпечення стилістики української мови (20-30-і роки ХХ століття). *Науковий вісник Миколаївського національного університету імені В.О. Сухомлинського. Педагогічні науки*: збірник наукових праць / за ред. проф. Анатолія Ситченка. Миколаїв: МНУ імені В.О. Сухомлинського. 2016. №4 (55), грудень. С. 367-371.
20. Попович А.С. Студії О. Курило, М. Сулими, О. Синявського і С. Смерчинського як підвалини вивчення стилістичної граматики української мови. *STUDIA UKRAINICA POSNANIENSIA*. Poznań: Wydawnictwo naukowe, 2018. Zeszyt VI. С. 141-146.
21. Попович А.С. Сучасне інформаційне й навчально-методичне забезпечення дисципліни «Стилiстика української мови»: теоретичний і практичний аспекти. *Проблеми сучасного підручника*: зб. наук. праць / [ред. кол.; голов. ред. О.М. Топузов]. Київ: Педагогічна думка, 2017. Вип. 19. С. 266-274.
22. Семенов О.М. Професійна підготовка майбутніх учителів української мови і літератури: монографія. Суми: ВВП «Мрія-1» ТОВ, 2005. 403 с.
23. Сучасна українська літературна мова. Стилiстика / відп. ред. Г.П. Іжакевич; за заг. ред. І.К. Білодіда. Київ: Наукова думка, 1973. 588 с.
24. Українська мова у ХХ сторіччі: історія лінгвоциту. Документи і матеріали / за ред. Л. Масенко. Київ: Видавн. дім «КМ Академія», 2005. 399 с.
25. Чередниченко І.Г. Нариси з загальної стилістики сучасної української мови. Київ: Рад. школа, 1962. 495 с.
26. Черемська О.С. Від харківських лінгвостилістичних студій 20 – початку 30 рр. ХХ ст. до «Нарису з української стилістики» Бориса Ткаченка. *У просторі культури мови і стилю. Світлані Яківні Єрмоленко*. Київ: Вид. Дім Бураго, 2018. С. 108-124.
27. Черемська О.С. Нариси зі стилістики Бориса Ткаченка в контексті харківських лінгвістичних студій 20 – початку 30 рр. ХХ ст. *Вісник Харківського національного університету імені В.Н. Каразіна. Серія: Філологія*. 2017. Вип. 77. С. 123-131.
28. Черемська О.С. Стилiстична термінологія у працях мовознавців харківської філологічної школи 20-30-х рр. ХХ ст. *Культура слова*. 2022. №97. С. 140-151.
29. Шевельов Ю. Портрети українських мовознавців. Київ: Видавничий дім «Киево-Могилянська академія», 2002. 132 с.

References:

1. Bevzenko, S.P. (1991). *Istoriia ukrainskoho movoznavstva. Istoriia vyvchennia ukrainskoi movy*. [The History of Ukrainian Linguistics. The History of Ukrainian Language Research]. Kyiv: Vyshcha shkola. (in Ukr.).
2. Bybyk, S. (2018). Leonid Arseniiiovych Bulakhovskiy: bilia vytokiv ukrainskoi lnhvostylistyky. [Leonid Arseniyovych Bulakhovsky: At the Origins of Ukrainian Linguistic Stylistics]. *Kultura slova*. [Culture of the Word]. 87, 27-39. (in Ukr.).

3. Bilavych, H., Rozman, I. (2017). Pidruchnyky Kostiantyna Luchakovskoho yak dosvid intehrovanooho vyvchennia ukrainskoi ta zarubizhnoi literatury. [Textbooks by Kostyantyn Luchakovsky as an Experience of Integrated Study of Ukrainian and Foreign Literature]. *Liudynoznavchi studii: zbirnyk naukovykh prats Drohobyskoho derzhavnoho pedahohichnoho universytetu imeni Ivana Franka. Seriya «Pedahohika»*. [Human Studies: Collection of Scientific Works from Drohobych Ivan Franko State Pedagogical University]. Drohobych: Redaktsiino-vydavnychiy viddil DDPU imeni Ivana Franka, 4/36, 14-22. (in Ukr.).
4. Bilodid, I.K. (1955). Pytannia rozvytku movy ukrainskoi radianskoi khudozhnoi prozy (perevazhno pisliavoiennoho periodu, 1945-1950 rr.). [Issues of Language Development in Ukrainian Soviet Fiction (Predominantly Postwar Period, 1945-1950)]. Kyiv: Vydavnytstvo AN URSR. (in Ukr.).
5. Bilodid, I.K. (1967). Rozvytok mov sotsialistychnykh natsii SRSR. [Development of the Languages of Socialist Nations of the USSR]. Kyiv: Naukova dumka. (in Ukr.).
6. Bulakhovskiy, L.A. (1955). Narysy z zahalnoho movoznavstva. [Essays on General Linguistics]. Kyiv: Rad. shkola. (in Ukr.).
7. Vashchenko, V.S. (1958). Stylistychni yavyscha v ukrainskii movi. [Stylistic Phenomena in the Ukrainian Language]. Kharkiv: Vyd-vo Khark. ordena Trudovoho chervonoho prapora derzh. un-tu imeni O.M. Horkoho, 1. (in Ukr.).
8. Velykozhon, V.A. (2008). Istoriia stvorennia pidruchnykiv z ukrainskoi movy: vid davnyny do 80-kh rokiv XX stolittia. [The History of Ukrainian Language Textbook Creation: From Antiquity to the 1980s]. Kyiv. (in Ukr.).
9. Iermolenko, S.Ya. (2019). Z istorii ukrainskoi stylistyky: vid stylistyky movnykh zasobiv do intehratyvnoi stylistyky. [From the History of Ukrainian Stylistics: From the Stylistics of Language Means to Integrative Stylistics]. *Ukrainska mova. [Ukrainian Language]*. 1. 3-17. (in Ukr.).
10. Iermolenko, S. (2018). Stylistyka – mekhanizm formuvannia i rozvytku literaturnoi movy. [Stylistics – Mechanism of Literary Language Formation and Development]. *Kultura slova. [Culture of the Word]*. 89, 13-26. (in Ukr.).
11. Yermolenko, S.Ya., Bybyk, S.P., Kots, T.A., Siuta, H.M., Hanzha, A.Yu. (2021). Suchasna ukrainska akademichna lnhvostylistyka: stratehii intehratyvnoho rozvytku. [Contemporary Ukrainian Academic Linguostylistics: Strategies for Integrative Development]. *Ukrainska mova. [Ukrainian Language]*. 4 (80), 3-23. (in Ukr.).
12. Zakharchuk-Duke, O.O. (2013). Providni tendentsii stvorennia pidruchnykiv i posibnykiv z ukrainskoi movy dlia studentiv. [Leading Trends in the Creation of Ukrainian Language Textbooks and Manuals for Students]. *Problemy suchasnoi pedahohichnoi osvity. Seriya: Pedahohika i psykhohohiia. [Challenges in Modern Pedagogical Education. Series: Pedagogy and Psychology]*. Yalta: RVV KHU, 40 (Ch. 3), 170-177. (in Ukr.).
13. Koval, A.P. (1987). Praktychna stylistyka suchasnoi ukrainskoi movy. [Practical Stylistics of Modern Ukrainian Language]. Kyiv: Vyscha shkola. (in Ukr.).
14. Koloiz, Zh. (2014). Ukrainska stylistyka: zdobutky ta perspektivy rozvoiu naukoivoi tsaryny. [Ukrainian Stylistics: Achievements and Prospects for the Development of the Scientific Field]. In Zh. Koloiz (Ed.), (2014) *Suchasnyi khudozhnii dyskurs: movnostylistychnyi vymir [Modern Artistic Discourse: Linguostylistic Dimension]*. Kryvyi Rih: FOP Marynchenko S.V. 5-61. (in Ukr.).
15. Kulyk, B. & Masiukevych, O. (1958). Zbirnyk vprav z stylistyky. [Collection of Stylistic Exercises]. Kyiv: Rad. shkola. (in Ukr.).
16. Masenko, L. (2004). Mova i suspilstvo: Postkolonialnyi vymir. [Language and Society: Postcolonial Dimension]. Kyiv: Vydavn. dim «KM Akademiia». (in Ukr.).
17. Movoznavstvo na Ukraini za piatdesiat rokiv [1917-1967]. [Linguistics in Ukraine Over Fifty Years] (1967) / Y.A. Bahmut (Ed.). Kyiv: Naukova dumka. (in Ukr.).

18. Popovych, A.S. (2015). Vytoky stylistyky ukraïnskoi movy u pratsi K. Luchakovskoho «Nacherk stylistyky, poetyky i rytoryky z dodatkom pro krasu movy i budovu vir-sha». [Origins of Ukrainian Language Stylistics in K. Luchakovsky's Work «Sketch on Stylistics, Poetics, and Rhetoric with an Appendix on the Beauty of Language and Verse Structure»]. *Naukovi pratsi Kamianets-Podilskoho natsionalnoho universytetu imeni Ivana Ohienka: Filolohichni nauky*. [Scientific Works of Kamianets-Podilskyyi National University named after Ivan Ohienko: Philological Sciences]. Kamianets-Podilskyyi: Aksioma, 40, 161-163. (in Ukr.).
19. Popovych, A.S. (2016). Navchalno-metodychne zabezpechennia stylistyky ukraïnskoi movy (20-30-i roky XX stolittia). [Educational and Methodological Support of Ukrainian Language Stylistics (1920s-1930s)]. *Naukovyi visnyk Mykolaivskoho natsionalnoho universytetu imeni V.O. Sukhomlynskoho. Pedagogichni nauky*. [Scientific Bulletin of Mykolaiv National University named after V.O. Sukhomlynsky. Pedagogical Sciences: Collection of Scientific Papers]. Mykolaiv: MNU imeni V.O. Sukhomlynskoho, 4 (55), hruden, 367-371 (in Ukr.).
20. Popovych, A.S. (2018). Studii O. Kurylo, M. Sulymy, O. Syniavskoho i S. Smerechynskoho yak pidvalyny vyvchennia stylistychnoi hramatyky ukraïnskoi movy. [Studies by O. Kurylo, M. Sulyma, O. Synyavsky and S. Smerechynsky as Foundations for the Study of Stylistic Grammar of the Ukrainian Language]. *STUDIA UKRAINICA POSNANIENSIA*. [STUDIA UKRAINICA POSNANIENSIA]. Rozniań: Wydawnictwo naukowe, Zeszyt VI, 141-146. (in Ukr.).
21. Popovych, A.S. (2017). Suchasne informatsiine y navchalno-metodychne zabezpechennia dystsypliny «Stylistyka ukraïnskoi movy»: teoretychnyi i praktychnyi aspekty. [Modern Information and Educational-Methodological Support of the «Stylistics of the Ukrainian Language» Discipline: Theoretical and Practical Aspects]. *Problemy suchasnoho pidruchnyka*. [Issues of the Modern Textbook]. Kyiv: Pedagogichna dumka, 19, 266-274. (in Ukr.).
22. Semenoh, O.M. (2005). Profesiina pidhotovka maibutnikh uchyteliv ukraïnskoi movy i literatury. [Professional Training of Future Ukrainian Language and Literature Teachers]. Sumy: VVP «Mriia-1» TOV. (in Ukr.).
23. Suchasna ukraïnska literaturna mova. Stylistyka. [Modern Ukrainian Literary Language. Stylistics] (1973) / I.K. Bilodid (Ed). Kyiv: Naukova dumka. (in Ukr.).
24. Masenko, L. (Ed.) (2005). Ukraïnska mova u XX storichchi: istoriia linhvotsytu. Dokumenty i materialy. [Ukrainian Language in the Twentieth Century: The History of Linguocide. Documents and Materials]. Kyiv: Vydavn. dim «KM Akademiia». (in Ukr.).
25. Cherednychenko, I.H. (1962). Narysy z zahalnoi stylistyky suchasnoi ukraïnskoi movy. [Essays on General Stylistics of Modern Ukrainian Language]. Kyiv: Rad. shkola. (in Ukr.).
26. Cheremska, O.S. (2018). Vid kharkivskykh linhvostylistychnykh studii 20 – pochatku 30 rr. XX st. do «Narysu z ukraïnskoi stylistyky» Borysa Tkachenka. [From Kharkiv Linguostylistic Studies of the 1920s – Early 1930s to Borys Tkachenko's «Essay on Ukrainian Stylistics»]. In *U prostori kultury movy i styliu. Svitlani Yakivni Yermolenko*. [In the Space of Language and Style Culture]. Kyiv: Vyd. Dim Buraho, 108-124. (in Ukr.).
27. Cheremska, O.S. (2017). Narysy zi stylistyky Borysa Tkachenka v konteksti kharkivskykh linhvostylistychnykh studii 20 – pochatku 30 rr. XX st. [Essays on the Stylistics of Borys Tkachenko in the Context of Kharkiv Linguistic Studies of the 1920s – Early 1930s.]. *Visnyk Kharkivskoho natsionalnoho universytetu imeni V.N. Karazina. Serii: Filolohiia*. [Bulletin of Kharkiv National University named after V.N. Karazin. Series: Philology]. 77, 123-131. (in Ukr.).
28. Cheremska, O.S. (2022). Stylistychna terminolohiia u pratsiakh movoznavstv kharkivskoi filolohichnoi shkoly 20-30-tykh rr. XX st. [Stylistic Terminology in the

- Works of Linguists from the Kharkiv Philological School of the 1920s–1930s.]. *Kultura slova*. [Culture of the Word], 97. 140-151. (in Ukr.).
29. Shevelov, Yu. (2002). *Portrety ukrainskykh movoznavtsiv*. [Portraits of Ukrainian Linguists]. Kyiv: Vydavnychiy dim «Kyievo-Mohylianska akademii». (in Ukr.).

Anzhelika Popovych

THE DEVELOPMENT OF UKRAINIAN LINGUOSTYLISTICS: ACHIEVEMENTS OF LINGUISTS IN THE 1950S AND 1960S

The article analyzes one of the stages in the development of stylistics in the Ukrainian language – the 1950s and 1960s. Attention is drawn to the significant linguostylistic works of L. Bulakhovskiy, I. Bilodid, B. Kulyk, O. Masyukevych, V. Vashchenko, A. Koval, I. Cherednychenko, and others.

L. Bulakhovskiy's «Essays on General Linguistics» (1955) reflects on the stylistic load of individual lexical means and the individual style of the writer. In his work «Questions of the Development of the Language of Ukrainian Soviet Fiction» (1955), I. Bilodid highlighted the main phenomena of language and style in postwar Ukrainian fiction: new features in the interpretation of word meanings, historical vocabulary and phraseology, terminological vocabulary, etc. The stylistic use of lexical, phraseological, morphological, and syntactic means is analyzed in the «Collection of Exercises in Stylistics for Secondary School» (1958) by B. Kulyk and O. Masyukevych.

An attempt to create a systematic course in stylistics was made by V. Vashchenko («Stylistic Phenomena in the Ukrainian Language» 1958). The manual addresses the most important task – to describe the stylistic means established in the national language. In A. Koval's publication «Practical Stylistics of the Ukrainian Language» (1960), we observe a significant advantage of the functional-stylistic approach to the study of stylistics over the language-level approach.

I. Cherednychenko's study «Essays on General Stylistics of Modern Ukrainian Language» (1962) is recognized as a fundamental work that analyzes the state of stylistics research, characterizes functional styles, and examines lexical-stylistic, word-formation-stylistic, morphological-stylistic, and syntactic-stylistic resources of the Ukrainian language.

In I. Bilodid's publication «The Development of the Languages of Socialist Nations of the USSR» (1967), the significance, subject, scope, structure, and tasks of stylistics are defined, as well as an analysis of the concept of language style and theoretical issues of Ukrainian oral literary speech, among other topics.

In the 1950s and 1960s, stylistics finally differentiated and emerged as a science about the stylistic system of the national language, becoming a distinct field of study and a full-fledged academic discipline; the demarcation of theoretical and practical stylistics began; and research at various levels of stylistics was resumed.

Key words: linguostylistics, information provision, textbook development, stylistics of the Ukrainian language, stylistic research, Ukrainian linguists.

Отримано: 24.09.2024 р.